

Sosiaalihuollon lainsäädännön arvolähtökohdat ja arki

Petteri Niemi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto

Sisältö:

- Sosiaalialan palvelujen priorisoinnin mallit ja etiikka -tutkimusprojektin esittely
- Sosiaalialan arki
- Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän väliraportin arvot ja periaatteet
- Johtopäätöksiä

”Sosiaalialan palvelujen priorisoinnin mallit ja etiikka”

- Mallit:
 - Taloudellinen
 - Poliittinen
 - Proseduraalinen
 - Implisiittis-toimijakohtainen
 - Tieteellis-objektiivinen
 - Filosofis-eettinen

”Sosiaalialan palvelujen priorisoinnin mallit ja etiikka”

- Etiikka:
 - Milloin priorisointi on eettistä?
 - Eettisen priorisoinnin kriteerit ja periaatteet
 - Eettiset ydinpalvelut
 - Eettisten dilemmojen ratkaisu

”Sosiaalialan palvelujen priorisoinnin mallit ja etiikka”

- Tapauksia ja haastatteluja kaivataan:

petteri.niemi@jyu.fi

Arki

Köyhyys sosiaalialan ammattilaisen silmin

Arki

”Henkilöstön yhä tehokkaamman käytön vaatimus, vaikka tuntuu, että kaikki on jo rutistettu. Töiden uudelleen järjestely taas kerran. Pohdinta, moka on ydintä, minkä voi jättää vähemmälle” (E17)

”Eettinen ristiriita liittyy siihen, että joudumme supistamaan toimintaa jollakin taholla, jotta sitä voidaan toisaalla lisätä. Mistä leikataan, jota sen haitat vähäisimmät?..”(E18)

Arki

”Saamelaisilla vanhuksilla oli oma, laaja-alaisesti työskentelevä kotiavustaja erityisvaltion avustuksella mutta lakkautti sen, tilanne oli vaikea työntekijän kannaltakin, en pystynyt ratkaisemaan mitenkään” (E22)

”Ristiriita ihmisen tarpeen ja budjettikurin välillä * jäi ratkaisematta” (E23)

Arjen konkreettisia kysymyksiä:

Pitääkö yhteiskunnan kustantaa virkistäytyminen, itsensä kehittäminen, matkustelu, perhejuhlien järjestäminen, lasten ”siedettävät” vaatteet ja harrastukset (esim. jääkiekko)?

Entä saamelaisten vanhusten oma laaja-alainen kotihoitaja?

Mitkä ovat ydinpalveluja, mitkä tarpeet keskeisiä ja mitkä voi jättää vähemmälle?

Sosiaalihuollon toimintaa ohjaavat yleiset periaatteet

”Uudistettavan lainsäädännön tulee tukea ja edistää ihmisen osallisuutta, omatoimisuutta ja mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskunnassa”

→ Osallisuutta mihin?

Osallisuutta ylipäättäen johonkin?

Ihmislähtöisyyden ja osallisuuden turvaamisen periaate

”Sosiaalihuollon järjestämisen ja toteuttamisen lähtökohtana tulee aina ensisijaisesti asiakkaan .. palvelutarve sekä hänen .. omien voimavarojen vahvistaminen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen”

Ihmislähtöisyyden ja osallisuuden turvaamisen periaate

→ Mikä tahansa tarve?

Ei sentään: ”Koska järjestelmä edustaa väestön ja yhteisön yhteisiä arvoja ja päämääriä, se ei voi aina toteuttaa vain yksilön omaa tahtoa”

→ Missä väestön ja yhteisön yhteiset arvot ja päämäärät on listattu?

Yhdenvertaisuuden periaate

- ”..eri väestönosien ja ikäryhmien oikeudet palveluihin on turvattava samantasoisesti”
 - Oikeudet ylipäättään joihinkin palveluihin?
(mitä tämä tarkoittaa virkistäytymisen, itsensä kehittämisen, matkustelun, juhlien järjestämisen, lasten ”siedettävien” vaatteiden ja harrastusten suhteen?)
 - Entä mitä tarkoittaa ”samantasoisesti”?
Sama summa rahaa?

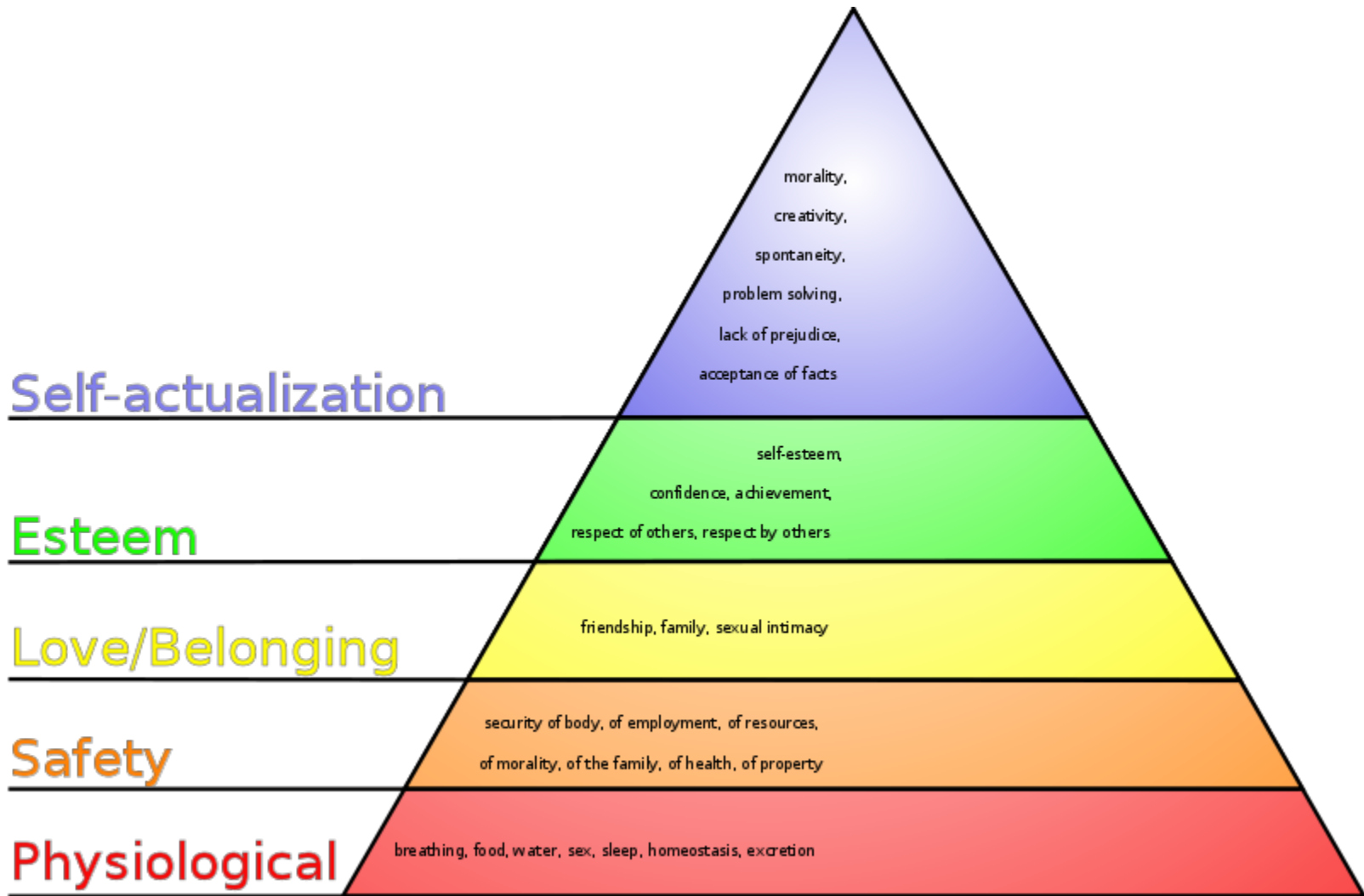
Yhdenvertaisuuden periaate

”Mitä perustavammanlaatuiset inhimilliset tarpeet ovat uhattuna ja mitä heikommalla ovat yksilön omat voimavarat selvittää, sitä vahvemman ovat yksilön oikeudet ja sitä selkeämpi on julkisen vallan velvollisuus järjestää toimeentulo ja sosiaali- ja terveyspalvelut”

Yhdenvertaisuuden periaate

- Inhimillisiä tarpeita on siis enemmän tai vähemmän perustavamman laatuisia?

→ Mihin inhimillisten tarpeiden luokitukseen tässä viitataan?

Yhdenvertaisuuden periaate

- Perusongelma: Minkä asioiden suhteen kansalaisten pitäisi olla ”yhdenvertaisia”?
 - Materiaalisten hyvien, oikeuksien, peruselinehtojen, sosiaalisen aseman, mahdollisuuksien, resurssien, hyvinvoinnin, hyvinvoinnin saavutettavuuden, edun saavutettavuuden, päätösprosessien, kykyjen ja kapasiteettien, vai jonkin edellisten yhdistelmän vai kokonaan muun suhteen?

Julkisen vastuun periaate

- ”Julkisella vallalla velvollisuus turvata yksilön edellytykset yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenen ... kaikille taataan edellytykset mahdollisimman hyvään ja turvalliseen elämään”
- Mitkä ovat tällaisia edellytyksiä?
Mihin ”mahdollisimman” viittaa?
Entä mitä on hyvä elämä?

Ihmislähtöisyyden ja osallisuuden turvaamisen periaate

- Mikä kaikki on itsemääräämisen kunnioittamista?
- Esimerkiksi, jos raskaana oleva nainen haluaa käyttää päihteitä, niin onko hänen itsemääräämisensä kunnioittamista, että se sallitaan (ei pakkohoitoa)?

Johtopäätöksiä

”.. seuraavassa esitettävät periaatteet kuvaavat niitä valintoja ja sitä arvopohjaa, miltä pohjalta myöhemmin esiteltävää lainsäädäntöohjelmaa tulisi lähteä viemään eteenpäin .. Periaatteita ei ole esitetty minkäänlaisessa arvojärjestyksessä”

Johtopäätöksiä

Periaatteiden muotoilu jää liian epämääräiselle ja yleiselle tasolla, jotta niillä voisi olla merkittävää ohjausvaikutusta. Lainsäätäjät ja viimekädessä toimijat kentällä täyttävät aukot omien intuitioidensa pohjalta sekä kulloistenkin poliittisten pintavirtausten mukaisesti ja tulos on enemmän tai vähemmän sattumanvarainen

Johtopäätöksiä

- Eikö sitten ole oikein, että kansan valitsemat edustajat tai viimekädessä paikallisolot tuntevat käytännön toimijat itse täsmentävät lain sisällöt?
- Joidenkin sisältöjen suhteen näin pitääkin olla, mutta oikeudenmukaisuudesta ja hyvän elämän yleisinhimillisistä edellytyksistä ei päätetä äänestämällä tai mutu-pohjalta!

Johtopäätöksiä

- Tarvitaan teoreettisesti informoidumpaa, yksityiskohtaisempaa ja konkreettisempaa keskustelua eettisistä periaatteista ja arvoista, jotta niillä voisi olla todellista vaikutusta sosiaalialan arkeen
- Niin vaikeaa ja aikavievää kuin se onkin, jo ”periaatekeskustelun” täytyy edetä etiikan teorioiden ja tieteen tutkimustulosten tasolle, jotta siitä on jotain hyötyä

Lähteet

- Esimerkit E17-E23:
 - Sinkkonen, Merja & Sanna Laulainen (2010).
”Sosiaalialan johtajien kohtaamat eettiset ristiriidat”. *Janus* vol. 18(3), 225-242.